

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3134>

ArticleHistory:

Received

24/02/2021

Accept

30/04/2022

**Available
online**

15/05/2022

EVALUATION OF ACADEMIC TRANSLATION EDUCATION AND EXPECTATIONS OF TRANSLATION MARKET IN THE CONTEXT OF SOCIOLOGY OF TRANSLATION

AKADEMİK ÇEVİRİ EĞİTİMİ VE ÇEVİRİ PİYASASI BEKLENTİSİNİ ÇEVİRİ
SOSYOLOJİSİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRME

Gamze GÜLER¹

Abstract

The sociology of translation is a new field in translation studies. This new field of study deals with the phenomenon of translation with different dimensions. This field, which focuses on the kitchen of translation, has recently turned its route to academic translation education and the translation market. It conducts a in-depth research on the translation competence that academic translation education aims to bring to students. This field of study considers translation competence as an umbrella concept that includes more than one type of knowledge and skill. Pierre Bourdieu's concepts habitus, field, capital, rule (doxa) and interest (illusio) shed light on the related field. Translation sociology deals with translation competence under two headings in the light of Pierre Bourdieu's concept of habitus. The sociology of translation examines the tendencies acquired by the translator in the society, which she belongs, under the title of primary habitus and deals with the education, knowledge and skills acquired for the professional life of translator under the title of secondary habitus. In this study, in the context of the sociology of translation, an evaluation will be made about the secondary habitus that academic translation education aims to bring to the students of the translation department and the secondary habitus that the translation market expects from translators. In this way, a comparative evaluation will be made about how academic translation education and the expectations of the translation market overlap with each other. Some suggestions will be presented in line with the identified problems.

Keywords: Sociology of translation, competence, secondary habitus, academic translation education and translation market

Özet

Çeviri sosyolojisi, çeviri alanında yeni bir çalışma alanıdır. Bu yeni çalışma alanı çeviri olgusunu farklı boyutlarıyla ele almaktadır. Çevirinin arka mutfağına odaklanan bu alan, rotasını son dönemde akademik çeviri eğitime ve çeviri piyasasına yöneltmiştir. Akademik çeviri eğitiminin öğrencilere kazandırmayı hedeflediği çeviri edincine ilişkin derinlemesine bir araştırma

¹ Araştırma Görevlisi, Mersin Üniversitesi, Fen - Edebiyat Fakültesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü, gamzeozer@mersin.edu.tr, 0000-0002-2724-000X

gerçekleştirmektedir. Bu çalışma alanı, çeviri edincini birden fazla bilgi ve beceri türünü içinde barındıran çatı bir kavram olarak ele almaktadır. Pierre Bourdieu'nün habitus, alan, sermaye, kural (doxa) ve çıkar (illusio) kavramları ilgili alana ışık tutmaktadır. Çeviri sosyolojisi, çeviri edincini Pierre Bourdieu'nün habitus kavramı ışığında iki başlık altında ele almaktadır. Çevirmenin ait olduğu toplumda edindiği yatkınlıklarını birincil habitus başlığı altında ele almakta, çevirmenin mesleki hayatına yönelik aldığı eğitim, edindiği bilgi ve becerileri ikincil habitus başlığı altında ele almaktadır. Bu çalışmada; çeviri sosyolojisi bağlamında, akademik çeviri eğitiminin çeviri bölümü öğrencilerine kazandırmayı hedeflediği ikincil habitus ve çeviri piyasasının çevirmenlerden beklediği ikincil habitusa yönelik değerlendirme yapılacaktır. Bu sayede akademik çeviri eğitimi ve çeviri piyasası beklentilerinin birbirleriyle ne derece örtüştüğüne dair karşılaştırmalı bir değerlendirmeye yer verilecektir. Tespitler edilen sorunlar doğrultusunda birtakım önerilere yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Çeviri sosyolojisi, edinç, ikincil habitus, akademik çeviri eğitimi ve çeviri piyasası.

GİRİŞ

Çeviri olgusu toplumda yaşanan değişim ve dönüşümlerden önemli ölçüde etkilenmektedir. Çeviri olgusu hem toplumu yapılandıran hem de toplum tarafından yapılan bir yapıdır. Toplumda yaşanan gelişmelere koşut olarak çeviri olgusu sürekli değişip dönüşmektedir. Çeviri olgusunda yaşanan değişimler, çeviri alanının değer dizgelerini değişime uğratmaktadır. Değer dizgelerinin değişimi kuşkusuz bu alandaki çalışmalara yansımakta ve araştırma konularının boyutlarını değiştirmektedir. Çeviri sosyolojisi, çeviri alanında 2000'li yıllardan sonra ortaya çıkan çalışma alanlarından biridir. Çeviri sosyolojisi, çeviri olgusunu geniş bir bakış açısıyla ele almakta ve bu olgunun arka planındaki hareketliliklere odaklanmaktadır (Demirel, 2013: 41-46). İlgili alanın araştırdığı konulardan biri çevirmen kimlikleridir. Bu alan çevirmen kimliklerini iki boyutuyla incelemektedir. Çevirmenin, ait olduğu toplumda edinmiş olduğu yatkınlıklarının çevirmen kimliğine yansımaları araştırmanın birinci boyutunu, çeviri alanında edinmiş olduğu yatkınlıklarının, aldığı eğitimlerin çevirmen kimliğine yansımaları araştırmanın ikinci boyutunu oluşturmaktadır. Çevirmen kimliğinin inşasında çeviri bölümleri önemli bir yere sahiptir.

Çeviri bölümleri dört ya da beş yıl süren bir eğitim-öğretim süreciyle, akademik çeviri eğitimiyle, öğrencilere çeviri olgusuna ilişkin bir edinç kazandırmayı hedeflemektedir. Bu bölümlerin temel hedeflerinden bir diğeri ise; çeviri piyasasında istihdam edilmek üzere alanında uzman çevirmen kimlikleri oluşturmaktır. Bu hedefler doğrultusunda çeviri bölümleri bir müfredat oluşturmakta ve çeviri olgusunun çok yönlü doğasına uygun zorunlu ve seçmeli dersler eklemektedir. Kuram ve uygulama boyutlu derslerle öğrencilere hem çeviri alanına yönelik bir yatkınlık kazandırmak hem de onları iş ortamının koşullarına hazırlamak hedeflenmektedir. Çeviri piyasası, çevirmenin alanının uygulama ayağıdır. Bu alandaki hareketlilikler farklı amaç ve çıkar ilişkileri ekseninde şekillenmektedir. Aynı zamanda bu ilişkiler çeviri piyasasının beklentilerini şekillendirmektedir.

Amaç ve Yöntem

Bu çalışmanın genel amacı, çeviri sosyolojisi bakış açısıyla akademik çeviri eğitimi gerçekliğiyle çeviri piyasası gerçekliğini karşılaştırmalı olarak değerlendirmektir. Başka bir ifadeyle, akademik çeviri eğitimi veren bölümler ve çeviri piyasası, birbiriyle bağlantılı her iki alandaki koşullara ve gerçekliklere yönelik karşılaştırmalı bir değerlendirme yapılması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda ilk olarak akademik çeviri eğitiminin öğrencilere kazandırmayı hedeflediği edinç kavramına değinilecektir. Edinç kavramına ilişkin bir kaynak taramasının ardından, çeviri edincinin bileşenlerine odaklanılacaktır. Uzman bir çevirmen kimliğinde olması gereken çeviri edincinin içeriğinde hangi bileşenlerin olduğuna bakılacaktır. Ardından akademik çeviri eğitimi veren bölümlerin bu bileşenleri öğrencilere nasıl kazandırdıklarına bakılacaktır. Çeviri bölümü müfredatlarının öğrencilere söz konusu yatkınlıkları nasıl kazandırdığı konusu Mersin

Üniversitesi Çeviri Bölümü 2019-2020 Yılı müfredat örneği üzerinden irdelenecektir. Bu irdelmeden sonra çeviri bölümlerinden mezun olan öğrencilerin iş hayatında nelerle karşılaşabileceklerine ya da çeviri piyasasının uzman çevirmenlerden beklentilerine değinilecektir. Sonuç olarak her iki alana ilişkin sorunlar ve çözüm önerileri irdelenecektir. Çalışmada karşılaştırmalı bir yöntemle başvurulmuştur. Akademik çeviri eğitimi ve çeviri piyasası gerçeklikleri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Karşılaştırmalı değerlendirme sonucunda ilgili alanlardaki sorunlar tespit edilmiş ve birtakım çözüm önerilerine yer verilmiştir.

Edinç Kavramının Kapsamı

Akademik çeviri eğitiminin öğrencilere kazandırmayı hedeflediği çeviri edincini ele almadan önce edinç kavramının içeriğine bakmak gerekmektedir. Edinç kavramı günümüze kadar farklı disiplinler tarafından ele alınmıştır. Sınırları çizilmesi çok zor bir kavramdır. Çoğu araştırmacı tarafından doğuştan gelmeyen, öğretilebilen ve öğrenilebilen bir olgu olarak tanımlandığı ve kelime karşılığı olarak ise genelde 'yeti', 'yetenek', 'kabiliyet', 'bilgi' ve 'beceri' kavramları ile karşılandığı görülmektedir.

Edinç kavramını dilsel boyutta yorumlayan Noam Chomsky, bu kavramı konuşucunun diline ilişkin bilgisi olarak ya da başka bir ifadeyle gerçek edimin altında yatan bir tür bilgi olarak tanımlamaktadır (1965: 3). Berke Vardar'ın (2002) *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğünde* edince ilişkin yaptığı tanım şöyledir:

'Üretici-dönüşümsel dilbilgisinde konuşucu-dinleyicilerin edinmiş oldukları, daha önce hiç duyup söylemedikleri tümceleri de kapsayan sonsuz sayıda tümce oluşturup anlamlarını sağlayan dilsel bilgi.' (2002: 89).

Vardar'ın edince ilişkin tanımına bakıldığında, Chomsky'nin 'Üretici-Dönüşümsel Dilbilgisi' yaklaşımı ekseninde yer verdiği ve konuşucu-dinleyicinin diline ilişkin bilgisi olarak tanımladığı görülmektedir. Wolfram Wilss, edincin doğuştan gelmeyen bir yetenek olduğuna vurgu yaparak, edincin öğrenilebilir ve geliştirilebilir bir olgu olduğuna değinmektedir. Edinci bir amaca yönelik edinilen bilgilerin depolanması ve gerekli durumlarda ivedi bir tepki verme becerisi olarak görmektedir. Birey edinci bedenine içinde bulunduğu sosyo-kültürel çevreden ve diğer eyleyenleri taklit etme yoluyla dâhil etmektedir. Ayrıca bir amaca, bir alana yönelik edinilen edincin bireyin bedeninde varlığını etkili bir şekilde sürdürebilmesi için bilgi ve becerilerin güncellenerek birbirleriyle sürekli harmanlanması gerekmektedir (1992: 10).

Gyde Hansen ise edincin genel olarak belirli durumlarda ortaya konan kabiliyet, yetenek ve bilginin bir birleşimi olduğunu ve edinç kavramının hem edinç hem de edimi içerdiğinden Chomsky'nin ünlü edinç tanımından daha geniş kapsamlı bir kavram olduğunu dile getirmektedir. Bu kavramın çok boyutlu ve iş hayatında profesyonel ve kişisel başarıyı destekleyen gereksinimlerle ilgili olduğunu ifade etmektedir. Hansen' a göre edinç kavramı bilgi, bilişsel beceriler, motivasyon ve tutumlar gibi kişisel bileşenleri, bağlamı anlama ve yorumlayabilme gibi sosyo-kültürel bileşenleri ve son olarak eylemler, davranışlar ve girişimler gibi davranışları kapsar (1997:205). Francois Lasnier, edinç kavramını yetenek ve becerilerin (bilişsel, duyuşsal, psikomotor ve sosyal olabilir) ve benzer özellikler gösteren durumlarda kullanılan bilginin (bildirime dayalı bilgi) organizasyonu, mobilizasyonu ve kombinasyonuna yönelik bir hareket sergilemenin karmaşık bir bilgisi olarak tanımlamaktadır (2001: 30).

Farklı yıllarda yapılan çalışmalardaki edinç tanımlarına bakıldığında, edinç kavramının tanımlanmasının ya da sınırlarının belirlenmesinin çok da kolay olmadığı ve edincin sadece dile ilişkin bir bilgi değil, birden fazla bileşeni içinde barındıran karmaşık bir olgu olduğu gerçeğiyle karşılaşıldığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle Chomsky'nin tanımladığı gibi edincin sadece konuşucunun diline ilişkin bilgisi olmadığı, kabiliyet, yetenek ve bilginin harmanlandığı ve bir arada işe koşulduğu, birden fazla bileşeni içinde barındıran bir bilgi yumağı olduğu söylenebilir. Bu tanımlardan hareketle çeviri edinci bağlamında da Chomsky'nin yaptığı tanımın yetersiz olduğu ve sadece dilsel bir bilgi, becerinin kazanılmasının iyi bir çeviri gerçekleştirmek için yeterli olamayacağı sonucu çıkarılabilir.

Çeviri Edincinin Bileşenleri

Birden fazla bileşeni olan, bilgi, bilinç ve becerilerin birbiriyle harmanlanmasından oluşan edinç kavramının çeviri kavramı ile bir araya gelmesiyle daha karmaşık bir yapıya büründüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Çeviri kavramı da doğası gereği çok yönlü bir olgudur ve birden fazla bileşeni içinde barındırmaktadır. Birden fazla bileşeni olan iki kavramın bir araya gelmesi, bu kavramın tanımlanmasını ve sınırlarının çizilmesini bir hayli zorlaştırmaktadır. Çeviri edinci ve içerisinde yer alan bileşenleri ortaya çıkarabilmek adına ilk olarak alandaki çeviri edinci tanımlarına bakmak, bu kavramın ilk ve son yıllarda yapılan çalışmalarda nasıl değiştiği ve farklılaştığını, evrildiğini gözler önüne seren tanımlara yer vermek yararlı olacaktır.

Brian Harris (1977) ve Bianca Sheerwod'a göre (1978) çeviri edinci iki dilli bireylerde 'doğal tercümanlarda' çeviri eğitimine ihtiyaç duyulmadan, doğal yollarla gelişen bir beceri türüdür. Christiane Nord (1991), çeviri edincini, ilgili dillerin kullanımlarına ilişkin bir bilinç ve sözlüklerin çeviri sürecinde etkili bir şekilde kullanılması olarak tanımlamaktadır (akt. Durukan, 2018: 49). Wills, edinci metne, sosyo-kültürel arka plana, çeviriye ve okura yönelik bilgiyi içine alan üst bir kavram olarak tanımlamaktadır (1996: 192). İlerleyen yıllarda yaptığı çalışmasında ise tüm amaç ve niyetlere hizmet edebilecek bir edinç tanımının olmadığını ve muhtemelen de tanımlanamayacağını dile getirmektedir (1976: 119). Albrecht Neubert, kaynak ve erek dilin sözdizimsel ve dilbilgisel yapılarının inceliklerine dair mükemmel bir bilgi birikiminin çeviri edincinin en temel bileşenleri olduğunu dile getirmektedir (2000:7). 1970'lere kadar çeviri alanında dilbilimsel görüşlerin etkisiyle çeviri edincinin doğal yolla gelişen, iki dili bilen her bireyin sahip olabileceği bir yetenek olarak tanımlandığı gözlemlenmektedir. Yapılan çalışmalarda ilgili dillerin dilbilgisi ve sözdizimine ilişkin bilginin çeviri yapmada yeterli olabileceğine yönelik baskın bir genelleme söz konusudur.

1972 yılında çeviri alanı, özerkliğini kazanarak bağımsızlığını ilan etmiş ve çeviribilim adını almıştır. Buna paralel olarak mevcut bakış açılarındaki önemli değişiklikler yaşanmış ve bu değişiklikler değer dizgelerinin değişmesine neden olmuştur. 1980 ve sonrası çeviribilimin toplumsal uzamda yaşanan sosyal, politik, tarihi ve kültürel değişimlerden etkilenmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren yaşanan kültürel dönüşümle birlikte çeviri olgusuna yönelik bakış açılarındaki önemli değişiklikler yaşanmıştır. Mevcut değişiklikler çeviri piyasasının taleplerinde de önemli değişimleri beraberinde getirmiştir. Bu talepler çeviri edincine yönelik tanımlamalara da yansımıştır. Bu tanımlara bakıldığında, genel olarak çoğu araştırmacının çeviri edincini dil, kültür, teknoloji gibi beceri kümelerini içeren çok bileşenli bir beceri olarak tanımlandığı görülmektedir (bkz. Lowe 1987; Bell 1991; Pym 1993; Hatim ve Mason 1997; Hansen 1997; Risku 1998). Anthony Pym, 2003 yılında yaptığı çalışmasında çeviri edincine yönelik dört farklı tanım olduğundan bahsetmektedir. Bunlardan ilki bir şey olmadan edinç, ikincisi dilsel yeterliliğin toplamı olarak edinç, üçüncüsü çok bileşenli edinç ve sonuncusu ise üst edinç kavramıdır (481-497). Hansen ise çeviri edincinin çok bileşenli yapısına vurgu yaparak tanımına eklemeler yapmıştır. Çeviri edincini terminoloji, çeviri kuramları, dil/kültür ve çeviri teknolojileri bilgisi olmak üzere dört ana etmen tarafından yönlendirilen beceri ve yeteneklerin birleşimi olarak tanımlamaktadır (2008:274). Çeviri edincini bir üst edinç kavramı olarak tanımlayan Sakine Eruz Esen, bu kavramın dil/kültür, çeviri amaçlı metin çözümlenme ve oluşturma, araştırma edincini ve bu edinçlerin çeviri sırasında kullanılabilmesine yönelik becerileri içerdiğini dile getirmektedir (2003: 72-74).

2000'li yıllardan sonra çeviri edinci çeviri alanında başlı başına bir araştırma nesnesi haline gelmiş ve buna yönelik çalışmalar çeviri alanında belirgin bir şekilde artış göstermiştir. Çeviri edincine yönelik farklı disiplinlerdeki bakış açılarına dayandırılan disiplinlerarası bir çerçeve çizilmiş ve farklı modeller öne sürülmüştür. Bu bağlamda ilk olarak 'Process in the Acquisition of Translation Competence and Evaluation' (PACTE)² adıyla kurulan araştırma grubundan bahsetmek gerekmektedir. PACTE, 1997'de yazılı çeviride çeviri edincinin kazanımını araştırmak amacıyla kurulmuştur. Çeviri edincinin kazanılması sürecinde pedagojik ölçütlerle çeviri eğitimini bütünleşmeyi ve profesyonel çevirmenlerin özelliklerini (çeviri edincini) betimlemeyi hedeflemektedir. İletişimsel bir

² Çeviri edincinin kazanımı ve değerlendirilmesindeki süreç

eylem olarak tanımladıkları çeviriyi iki bakış açısıyla ele almaktadır. İlki çevirinin zihinsel süreçleri ve bu süreçteki edinç ve yeteneklere yönelik verilerin toplanması, analiz edilmesini içeren bakış açısıdır. İkincisi ise elektronik kitaplıkta yer alan çeviri metinlerdeki verilerin toplanması ve analizi amacıyla çeviri ürününü ele alan bakış açısıdır (PACTE, 2003). Bir tür uzman bilgisi olarak tanımladıkları çeviri edincini alt sınıflara ayırmaktadırlar. İki dilde iletişim kurabilmek için gerekli olan edinci ifade eden çift dillilik alt edinci, kültürel, uzmanlık ve ansiklopedik bilgi anlamına gelen dil dışı alt edinç, çeviri öncesinde ve sırasında sözlük, ansiklopedi, koşut metin, elektronik ortamda yer alan kitaplığı etkili bir şekilde kullanabilmeyi ifade eden araçsal alt edinç, çeviri sürecinde karşılaşılan problemlerin üstesinden gelebilme, çeviri sürecini kontrol altında tutan yöntemsel bilgi anlamına gelen stratejik alt edinç ve bilişsel, davranışsal bileşenlerin ve psiko-motor mekanizmaların bir karışımı olan psiko-fizyolojik alt edinç olmak üzere beş alt sınıfa ayırmaktadır (PACTE, 2000).

Yukarıda yapılan bu tanımlamalardan hareketle, çeviri olgusunun dilsel boyutta ele alındığı dönemlerde, çeviri edinci de dilsel bir beceri olarak tanımlanmıştır. Bu dönemlerde çeviri eğitimine gerek duyulmadan, ilgili dili bilenlerin çeviri edincine sahip olabileceği görüşünün egemen olduğu aşikârdır. Toplumsal uzamda yaşanan değişimler çeviri olgusunun doğasında farklı bileşenlerin olduğu gerçeğini gün yüzüne çıkarmıştır. Çeviri alanında yaşanan değişim ve dönüşümlerin ilgili değer dizgelerine yansımalarıyla çevirinin salt dilsel bir olgu olmadığı anlaşılmış, aynı zamanda kültürel bir aktarım olduğuna dair tartışmalar da gündeme gelmiştir. Bu düşünceye yönelik çalışmalar alana yön vermeye başlamıştır.

Çeviri edinci dil, metin türleri, kültür, iletişim, uzmanlık, araştırma, teknoloji edinçlerini içermektedir. Dil edinci hem kaynak dilin hem de erek dilin dil bilimsel yapılarına hâkimiyetini ifade etmektedir. Metin edinci, kaynak ve erek metne özgü metinsel kullanımlara aşina olmaktır. Kültür edinci kültürlere özgü kullanımların ve kültürel hassasiyetlerin göz önünde bulundurulması gerektiği gerçeğini vurgulamaktadır. İletişim edinci kaynak metinde var olan bilgilerin erek metne aktarılmasını ifade etmektedir. Uzmanlık edinci belirli bir konu ya da alana yönelik uzmanlık bilgileri ve kavramlarını ifade etmektedir. Araştırma edinci çevirmenin çevirisi sırasında karşılaştığı problemlere çözümler araması ve gerekli kaynakları tarayarak eksikliklerini tamamlaması gerektiğini ifade etmektedir. Teknoloji edinci ise çeviri araçlarını çeviri sırasında etkili bir şekilde kullanabilme yetisini ifade etmektedir. Tüm bu edinçler tıpkı bir zincirin halkaları gibi iç içe geçmiş durumdadır. Bu edinçlerden birinin eksik olması çeviri eyleminin başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olmaktadır. Çeviri sosyolojisi ile birlikte yukarıda bahsedilen edinç türlerine yeni bir bileşenin daha eklenmesi gerekmektedir. Bu bileşen profesyonel çevirmen edincidir.

Profesyonel çevirmen edinci, çeviri sosyolojisi alanında Pierre Bourdieu ve onun bütünleşik yapıda sunduğu alan, habitus, sermaye, kural (doxa) ve çıkar (illusio) kavramları ekseninde incelenmektedir. (Bourdieu, 2006b:405). Bu kavramlar ışığında çeviri metnin dışına taşan bir olgu olarak ele alınmaktadır. Çevirinin eyleyen boyutunu hesaba katılmaktadır. Çevirmen yaptığı çevirilerle toplumlara değişim ve dönüştürüm erkini elinde bulunduran, hem toplum tarafından yapılan hem de toplumu yapılandıran bir özne olarak tanımlanmaktadır.

Özne birincil ve ikincil habitus kavramları ekseninde açıklanmaktadır. Çevirmenin toplum tarafından yapılan kimliği, sosyal çevresinde edindiği yatkınlıkları birincil habitusunu ifade etmektedir. Çevirmenin, akademik çeviri eğitimiyle edindiği dil, kültür, metin, araştırma, uzmanlık alanı ve teknolojiye yönelik bilgi, becerileri ikincil habitusunu oluşturmaktadır. İkincil habitus çevirmeni alanda daha görünür bir forma sokar ve çeviri piyasasında yaptığı çeviriler, aldığı kararlarla profesyonel bir duruş sergilemesine olanak tanımaktadır. Alanda uzman konumuna gelmesini ve çeviri piyasasında çeviri görevini alanın kurallarına (doxalarına) göre oynamasını, mesleki bir duruş sergilemesini sağlayan profesyonel çevirmen edincidir. Çeviri sosyolojisi bağlamında çeviri alanının terminolojisi, yerleşmiş kuralları ve çeviri piyasası beklentileri, çevirmenlik mesleğine yönelik bilgi, beceri ve bilincin birleşimi yani çeviri edinci çevirmenin ikincil habitusunu oluşturmaktadır. Profesyonel çevirmen edinci çevirmenin hem birincil hem de ikincil

habitusunu içermektedir. Çevirmen çevirisi sırasında hem doğup büyüdüğü topluma özgü sosyal yetkinliklerini (birincil habitus) hem de çeviriye ve çevirmenlik mesleğine ilişkin bilişsel yetkinliklerini (ikincil habitus) birbiriyle harmanlamaktadır. Sosyal bir eyleyen olarak çevirmen kendi toplumuna, kültürüne özgü yetkinlikler bütünü de çevirisine yansıtmaktadır.

Özetlenecek olunursa, çeviri edinci çok yönlü çeviri olgusunun karmaşık doğasını kavrayabilme ve bu olgu içinde yer alan birden fazla olguyu hesaba katarak çeviri görevini başarılı bir biçimde yerine getirebilme yetisidir. Çeviri edinci, çeviri görevi sırasında çevirmene yol gösteren ve gerekli durumlarda çevirmenin elinden tutarak zorlu çeviri görevlerinin üstesinden gelmesine yardım eden bir bilinç, bilgi ve yeti birlikteliğidir. Tüm çeviri durumları için geçerli olan bir çeviri edincinden bahsetmek çoğu zaman imkânsızdır. Daha açık bir ifadeyle mevcut çeviri durumu karşısında çeviri edinci yetersiz kalabilir ya da ilgili bilgiler güncel olmayabilir. Bu durumda çevirmenin araştırma edincini devreye sokarak çeviri edincini yenileyecek, eksik olduğunu düşündüğü kısımlara gerekli eklemeleri yapacak bir tavır içinde olması gerekmektedir. Çevirmen akademik çeviri eğitimiyle kazandığı çeviri edincini toplumsal değişim ve dönüşümleri göz önünde bulundurarak güncellemesi gerekmektedir. Nitekim edinc zaman geçtikçe geçerliliğini, ilk edinildiğini zamandaki güncelliğini kaybetmektedir. Pierre Bourdieu'nün bahsettiği gibi oynanan oyunlar alanların doğası gereği sürekli devam etmektedir. Mevcut devingenlik ve oyunları kurallarına göre oynamanın gerekliliğinden dolayı çeviri edincinin bileşenlerine güncellemeler yapılmalıdır.

İkincil Habitus Ediniminde Akademik Çeviri Eğitiminin Rolü

Akademik çeviri eğitimi, Türkiye'de ilk olarak 1980'li yılların başlarında Boğaziçi ve Hacettepe üniversitelerinde verilmeye başlanmıştır. 1990'lı yıllarda ise İstanbul ve Mersin'de çeviri bölümleri açılmıştır. 2000'li yıllarda çeşitli şehirlerde bu bölümler açılmış ve günümüzde hala açılmaya devam etmektedir. Çeviri bölümlerine öğrenciler yabancı dil puanı (genel olarak İngilizce) ile kabul edilmektedir ve bu öğrenciler mevcut puanlarıyla İngilizce dışında Almanca ve Fransızca bölümlerine de girebilmektedirler. Bu nedenle Almanca ve Fransızca bölümlerine İngilizce puanıyla gelen öğrenciler için ilgili bölümler öğrencilere salt dilsel becerilerin kazandırılması, dilsel bir altyapının oluşturulması amacıyla hazırlık eğitimi vermektedirler. Hazırlık eğitimi, öğrencilere iki yarıyıl boyunca ilgili dile yönelik temel yazma, dinleme, okuma, konuşma becerileri kazandırmayı hedeflemektedir. Hazırlık sınıfını başarıyla tamamlayan öğrenciler çeviri ve çevirmenlik mesleğine yönelik bir edinc, ikincil habitus kazanmak üzere dört yıl süren bir eğitim sürecinden geçmektedirler.

Öğrencilere ikincil habitus kazandırılmasında akademik çeviri eğitiminin rolüne Mersin Üniversitesi Çeviri bölümü Almanca Mütercim Tercümanlık programı 2019/2020 eğitim-öğretim güz yarıyılı müfredatı üzerinden bakılacaktır. Mersin Üniversitesi ilk olarak 1996 yılında akademik çeviri eğitimi vermeye başlamış ve günümüzde Almanca ve Fransızca dillerinde bu faaliyetini hala sürdürmektedir. Mersin Üniversitesi Çeviri bölümünde her iki dilde de hazırlık eğitimi verilmektedir. Birinci sınıf müfredatına bakıldığında; Alman dili grameri, yazılı anlatım, sözlü anlatım, yabancı dil (İngilizce), metin okuma ve inceleme, Almanya ülke bilgisi, yazılı ve sözlü anlatım (Türkçe), Türk dili ve Atatürk ilke ve inkılapları olmak üzere 9 adet aktif ders görülmektedir. Birinci sınıfın ilk yarıyılının ders içeriklerine bakıldığında, öğrencilere Alman dili ve kültürüne yönelik temel bilgi ve becerilerin kazandırılması aynı zamanda kendi dil, tarih ve kültürüne özgü bilgi ve değerlerin kazandırılmasının hedeflendiği gözlemlenmektedir. Birinci sınıf ders içerikleri çevirmenin her iki dile ve kültüre hâkim olması gerçeğiyle uyumludur. İkinci sınıf ilk yarıyılında ise 8 adet aktif ders bulunmaktadır. Bu yarıyıldaki öğrencilere çeviri tarihi, kültür ve çeviri türlerine yönelik temel bilgilerin aktarılacağı genel metinler çevirisi, sözlü çeviriye giriş, kültür ve düşünce tarihi; iki dilin yapılarının karşılaştırılmasına yönelik karşılaştırmalı dilbilgisi; çeviride yardımcı araçların kullanılmasına yönelik sözlük bilgisi ve metin inceleme, medya ve iletişim; öğrencilerin daha önceden edinmiş oldukları ikinci yabancı dilin (İngilizce) güncel kalmasını sağlamak için İngilizce yazılı ve sözlü anlatım dersleri verilmektedir. Özetlemek gerekirse; ikinci sınıfta öğrencilere çeviriye yönelik genel bir girişin yapıldığı, çeviri nasıl yapıldığı genel hatlarıyla gösterildiği, eş zamanlı olarak

çeviri olgusunun içinde yer alan etmenlere yönelik bilgi ve becerilerin kazandırıldığı bir müfredat uygulanmaktadır. Üçüncü sınıfta zorunlu ve seçmeli derslerin yer aldığı bir ders müfredatı bulunmaktadır.

Üçüncü sınıfta beş adet zorunlu ders yer almaktadır. Bu dersler edebi metinlere yönelik çeviri, uzmanlık metinleri çevirisi, yazışmalar/basın/diplomasi, uzmanlık alanı, İngilizce yazışma örnekleri ve teknik çeviridir. Seçmeli dersler ise güncel metinler çevirisi, kurumsal yayıncılık ve çeviri, modernizm ve postmodern oluşumlar, çeviride yerelleştirme, sözlü çeviri becerileri, yazılı metinlerden sözlü çeviri, dünya edebiyatı, öykü çevirisi ve ilaç kullanma kılavuzu çevirisidir. Öğrenciler seçmeli grubundan üç adet ders seçmek zorundadırlar. Seçmeli ders grubunda hem yazılı hem de sözlü çeviriye yönelik ders seçenekleri bulunmaktadır. Öğrencilere uzmanlaşmak istedikleri çeviri türüne (sözlü ya da yazılı çeviri) yönelik seçenekler sunulmaktadır. Dördüncü sınıfın ilk yarısında yine zorunlu(çeviri projesi, çeviri eleştirisi, ikinci yabancı dilde çeviri) ve seçmeli ders (uygulamalı sözlü çeviri türleri, basın ve medya çevirisi, ab metinleri çevirisi, finans ve bankacılık metinleri çevirisi, eşzamanlı çeviri, çeviri yaklaşımlarını anlama ve yorumlama, çevirmenlik koşulları ve çeviri, dış ticaret ve lojistik metinleri çevirisi, çeviri tarihi) kategorileri bulunmaktadır.

Akademik çeviri eğitiminin öğrencilere kazandırmayı hedeflediği ikincil habitusu ders içerikleri odağında değerlendirmek gerekirse, hazırlık eğitimi öğrencilere daha önce aşına olmadıkları ya da kısmen aşına oldukları bir yabancı dile yönelik dört temel beceriyi kazandırmayı hedeflemektedir. İlgili dile yönelik bir habitus edinmenin ilk koşulu kuşkusuz o dilde dört temel beceriyi edinmiş olmaktır. Hazırlık eğitimi boyunca ikincil habitusunun temelleri atılmaktadır. Birinci sınıf müfredatı öğrencilerin içine doğup büyüdükleri topluma özgü değerleri pekiştiren, dil, tarih ve kültürlerine ilişkin bilgileri birincil habituslarında canlı tutmalarını sağlayan dersleri içermektedir. Bu içerik ikincil habitus ediniminde birincil habitusunun elzem değerini kanıtlamaktadır. Farklı diller ve kültürler arasında iletişim görevini üstlenen çevirmen kimliğinden beklenen kendi dil ve kültürüne yani birincil habitusuna, yetkin düzeyde hâkim olmasıdır. Farklı dil ve kültürlerde eyleyebilmesinin ilk koşulu budur. İkincil habitus birincil habitusunun sınır çizgileri dâhilinde kendine yarı özerk bir sınır çizgisi belirlemektedir. Çevirmen çevirisi sırasında sadece çeviriye dair edindiği ikincil habitusunu değil, aynı zamanda birincil habitusunu da önemli ölçüde işe koşturmaktadır. İkincil habitusu sayesinde anlamlandırdığı kaynak metni erek metne aktarırken birincil habitusundan önemli ölçüde faydalanmaktadır. Bu nedenle müfredatta hem kaynak dil ve kültüre hem de erek dil ve kültüre ilişkin derslere yer verilmiştir.

İkinci sınıf müfredatı öğrencilere daha çok ikincil habitus kazandırmaya yönelik derslere ağırlık vermektedir. Öğrencilere çeviri edinci kazandırmaya yönelik bilgi ve beceriler aktarılmaktadır. Üçüncü sınıf müfredatı ise çeviriye dair ikincil bir habitus edinen öğrencilerin bilgi, beceri ve yetenekleri ölçüsünde seçtikleri alanlarda uzmanlaşmalarına yönelik seçmeli derslere yer vermektedir. Bu seçmeli dersler öğrencilere iki sene boyunca edindikleri ikincil habitusları dâhilinde kazandıkları bilgi ve becerilerine göre seçtikleri alanlarda uzmanlaşma olanağı sunmaktadır. Dördüncü sınıf müfredatı üçüncü sınıfın seçmeli derslerinin devamı niteliğindedir. Bu dersler öğrencilere bilgi ve deneyimlerini artırma, aynı zamanda pratik yapabileme imkânı sunmaktadır. İngilizce dil puanları ile bölüme kabul edilen öğrenciler için İngilizce ikinci yabancı dil olarak dört yıl boyunca verilen zorunlu dersler arasındadır. Özetlemek gerekirse; dört yıllık lisans müfredatında yer alan dersler çeviriye dair tüm bileşenlerin göz önünde bulundurularak, öğrencilerin hem çeviriye ilişkin kuramsal bilgi sahibi olmalarını hem de somut çeviri uygulamalarına ilişkin yöntemsel bilgi ve beceri kazanmalarını hedeflemektedir. Çeviriye dair kuramsal verilerin uygulama alanında kullanılması, soyut bilgilerin somut çeviri ortamlarında kullanılmasına ve kuram-uygulama ilişkiseliliği içerisinde bir çeviri edinci kazanılmasına olanak tanımaktadır.

Çeviri Piyasası Beklentisi ve Sorunları

Çeviri birbiriyle iletişime ve etkileşime geçmeye çalışan toplumlar arasında her ortamda gereksinim duyulan bir iletişim kanalıdır. İnsanlığın var oluşu kadar eski olan çeviri etkinliği toplumların gelişip dönüşmesiyle ve yaşanan teknolojik gelişmelerle birlikte bir sektör haline gelmiştir. Toplumların gereksinim ve ihtiyaçlarına cevap vermeye yönelik gelişen bu sektör toplumda yaşanan değişim ve dönüşümlerle şekillenen bir yapıdadır. Akademik çeviri eğitimi de bu sektörün istihdam ihtiyacına cevaben ortaya çıkmıştır. Akademik çeviri eğitimi müfredatları toplumda yaşanan değişim ve dönüşümlerle paralel olarak şekillenmiş ve hala şekillenmeye devam etmektedir. Akademik çeviri eğitimi veren bölümlerin açılmasının ve bu bölümlerin sayısının her geçen gün artmasının önemli sebeplerinden biri şüphesiz çeviri piyasasına uzman çevirmenler yetiştirme düşüncesidir. Çeviri bölümü müfredatları çeviri olgusunun bileşenleri, çeviri türleri ve çeviri piyasasının beklentileri doğrultusunda şekillenmektedir. İlgili müfredatlar alana donanımlı, her iki dile hakim, metin oluşturma geleneği ve ikincil bir habitus edinmiş uzman çevirmenler kazandırmayı hedeflemektedir.

Çeviri piyasasında yer alan kurum ve kuruluşlar, çeviri alanının uygulama boyutunda eylemlerde bulunmaktadır. Bu alanda istihdam edecekleri çevirmenlerden beklentileri ilk etapta ilgili dile ve çeviri yapacakları alana yönelik bilgi birikimine sahip olmalarıdır. Çeviri piyasası beklentisinin arka planında farklı parametreler söz konusudur. Akademik çeviri eğitimi ve çeviri piyasasının amaç, hedef ve beklentileri farklılık göstermektedir. Amaç, hedef ve beklentilerin ortak bir paydada çoğu zaman buluşamamasının arka planında yatan nedenlerden biri çevirmenlik mesleğine ilişkin belirgin bir mevzuatın bulunmamasıdır. Bu sektörde yer alan kurum ve kuruluşların bazıları bu durumu çevirmenlerin aleyhine kullanabilmektedir. Kötü çalışma koşulları, düşük ücret, zaman baskısı ve çeviri kalitesinin bu parametrelere bağlı olarak düşmesi çeviri piyasasındaki önemli sorunlar arasında yer almaktadır. Çeviri piyasasında hizmet veren kurum ve kuruluşlarla yapılan görüşmeler de bu alandaki bir diğer sorunu gözler önüne sermektedir. Çeviri piyasasındaki işverenler akademik çeviri eğitiminin piyasa gerçekliğinden biraz uzak olduğunu ve akademik çeviri eğitimi veren bölümlerin kendileri ile iletişim içerisinde olmadıklarını dile getirmektedirler. İki alanın birbirinden kopuk ilerlemesi bir diğer sorundur. İşverenler her ne kadar birbirlerinden kopuk ilerlediklerini dile getirirler de, bu bölümlerden mezun çevirmenleri alana kazandırmak için çaba sarf ettiklerini de ifade etmektedirler. Çeviri bölümlerinden mezun olmuş çevirmenleri ve diğer çevirmenleri kurum içerisinde bir eğitim sürecinden geçirip çeviri piyasasına kazandırmaya ve alanının ihtiyacına cevap vermeye yönelik adımlar atmaktadırlar. Dilek Yazıcı bu bağlamda “çeviri piyasasındaki kurum ve kuruluşların alana çevirmen kazandırmada akademik çeviri eğitimi veren bölümlerdeki eğitimleri tamamlayıcı bir rol üstlendiğinin” altını çizmektedir (2012:96).

Altı çizilmesi gereken sorunlardan biri de öğrenci profilleridir. Akademik çeviri eğitimi veren bölümlerin, öğrencilere ikincil habitus kazandırmasında müfredat içeriği kadar öğrenci profilleri de büyük önem arz etmektedir. Eğitim sistemi ve bununla bağlantılı olarak değişen sınav sistemi çeviri bölümlerine gelen öğrenci profillerinin her geçen yıl düşmesine neden olmaktadır. Son yıllarda alan dışı tercih yapabileme olanağını öğrencilere sunan eğitim sistemi yabancı dil bölümlerine farklı alanlardan öğrencilerin kabulüne izin vermektedir. Bu durum mevcut profili bir kat daha aşağı çekmektedir. İlgili bölümler dil yeterliliği olmayan, çeviriye yönelik bir ilgisi olmayan, sadece bir üniversite mezunu olmak isteyen öğrenci profilleriyle istila edilmektedir. Oysaki çeviri bölümleri özel bilgi, yetenek ve yeti gerektiren bölümlerdir. Öğrenci profillerinin niteliğinin her geçen yıl düşmesi çeviri piyasasındaki işverenlerin bu bölümlerden mezun olan öğrencilerin mevcut ortamın ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte olmadıkları ve çeviri piyasasında bu profildeki mezunların istihdam edilemediği yönünde bir görüş geliştirmelerine neden olmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çeviri olgusu insanlığın varoluşundan beri toplumla iç içe olan bir olgudur. Toplumların birbirleriyle olan iletişimlerinde, değişip dönüşmelerinde her zaman elzem bir role sahip olmuştur. Çeviri olgusu yüzyıllar boyunca toplumları değiştirip dönüştürürken, aynı

zamanda toplumda yaşanan değişim ve dönüşümlerden önemli ölçüde etkilenmiştir ve etkilenmeye de devam etmektedir. Bu karşılıklı etkileşim sürekli birbirleriyle iç içe geçmiş bir yapıda ilerlemelerini sağlamaktadır. Öğrencilere çeviriye ilişkin bir edinç, ikincil bir habitus kazandırmayı hedefleyen akademik çeviri eğitimi de toplumsal gerçeklikten bağımsız değildir. Hatta toplumsal değişimler doğrultusunda iç işleyişinde yenileme ve güncellemelere gitmektedir. Bu güncellemeler toplum tarafından yapılan ve toplumu yapılandıran bir çevirmen profili oluşturabilmek için gereklidir. Akademik çeviri eğitimi hem birincil habitusu hem de birincil habitus dâhilinde şekillenen ikincil bir habitusu sayesinde çevirmen adaylarına çeviri piyasasında ekonomik sermaye kaynaklarına ulaşma imkanı tanımaktadır. Böylece alanda bir konum edinme ve yaptıkları çevirilerle kültürel, sosyal sermaye kaynaklarına ulaşma olanağı sunmaktadır. Ayrıca çevirmenlere bu sermaye türlerini birbirlerine dönüştürebilme olanağı sunmaktadır. Mezunlarına alanda istihdam edilmeleri için gerekli bilgi, beceri; çeviri edinci kazandırmayı ve alanda uzman çevirmen profili oluşturmayı hedeflemektedir.

Çeviri piyasası akademik çeviri eğitiminde olduğu gibi toplumsal gerçekliklerle iç içe geçmiş bir yapıdadır. Başka bir ifadeyle alanda kendine bir konum edinebilmek için toplumsal gerçeklikler bağlamında hareket etmek zorundadır. Bu alandaki hedef ve çıkarlar akademik çeviri eğitimi veren bölümlerden farklıdır. Ekonomik kaygılar ve çıkarlar bu alanda daha ön plandadır. Çeviri bölümleri çevirmen adaylarının ekonomik sermaye kaynaklarına ve bununla ilintili olarak diğer sermaye kaynaklarına ulaşmaları için bir uğraş verirken, çeviri piyasası çevirmenlerin sahip olduğu sermaye türleri üzerinden ekonomik sermaye kaynaklarına ulaşabilmek bir uğraş vermektedirler. İşverenler çevirmenlerin ikincil habituslarını nasıl edindikleri ile çoğu zaman ilgilenmezler. Onlar için elzem olan çevirmenlerin ilgili dili ve kültürü iyi düzeyde bilmeleri ve vermiş oldukları çeviri görevlerini belirledikleri amaç ve hedefler doğrultusunda zamanında yetiştirmeleridir. İlgili işyerinin alandaki konumunu ve itibarını güçlendirecek ve ekonomik sermaye çarklarını çevirecek çeviriler yapmalarıdır.

Yukarıda yapılan açıklama, değerlendirme ve karşılaştırmalar ışığında, her iki alana ilişkin sorunların olduğu gözlemlenmiştir. İlk sorun olarak birbiriyle ilintili olan bu iki alanın birbirinden tamamen bağımsız ve kopuk ilerlemesi gösterilebilir. Akademik çeviri eğitimi veren kurumlara gelen öğrenci profillerinin her geçen yıl değişen sınav sisteminden dolayı düşmesi, özel bir edinç gerektiren bu alana ilgisiz ve donanımsız öğrencilerin kabul edilmesi altı çizilmesi gereken bir diğer sorundur. Akademik çeviri eğitimi müfredatlarının tek gayesi dil eğitimi vermek ve dil edinci kazandırmak değildir. Aynı zamanda alanında uzman çevirmen profilleri oluşturmaktır. Bu nedenle akademi çeviri eğitimi müfredatlarına özellikle üçüncü ve dördüncü sınıflarda öğrencilerin seçtikleri alanlarda uzmanlaşmalarını sağlayacak dersler ve uygulamalar eklenmelidir. Muharrem Tosun bu bağlamda çok önemli bir noktaya değinmektedir. Ona göre çeviri olgusu çok karmaşık bir olgu ve çeviri çok karmaşık bir etkinliktir. Dil bilgisinin yanı sıra uzmanlık bilgisi isteyen bir faaliyettir. Alana yönelik bilginin önemli olduğunun altını çizen Tosun, çeviri bölümlerinde öğrencilerin seçtikleri alanlarda uzmanlaşmalarına olanak tanıyacak bölümlerde(hukuk, tıp, iktisat vb.) yan dal yapabilme olanaklarının sunulması ve öğrencilerin buna teşvik edilmesini gerektiğini vurgulamaktadır (2012: 89). Özetlemek gerekirse uzman bir çevirmen profilinde dil, kültür ve dünya bilgisinin yanı sıra seçilen alanlarda(hukuk, tıp, ekonomi vb.) uzmanlık alanı bilgisi de bulunmalıdır. Ancak bu uzmanlık alanı bilgisini üçüncü ve dördüncü sınıflarda sunulan seçmeli derslerde edinmek bir hayli güçtür. Akademik çeviri eğitimi veren bölümlerin uzmanlık alanına ilişkin müfredatlarına ekledikleri dersler bu bağlamda yetersiz kalmaktadır. Söz konusu müfredatların çeviri piyasasının beklentilerini karşılayıp karşılamadığı ya da alanında tamamen uzman bir çevirmen profili yetiştirip yetiştiremediği konusu biraz düşündürücüdür. Bu durum çeviri piyasası için bir sorun teşkil etmektedir. Çeviri piyasasındaki işverenler uzman çevirmen profili bulmakta zorlanmaktadırlar. Aynı şekilde bu kurumlarda istihdam edilen çevirmenler de alanlarında tam uzmanlaşmamalarından kaynaklanan sorunlarla karşılaşmaktadırlar.

Çeviri piyasasına ilişkin bahsedilmesi gereken konulardan biri çevirmenlik mesleğine olan bakış açılarıdır. Çoğu işveren çevirmenlik mesleğine ilişkin keskin hatlı bir mevzuatın olmayışını kötüye kullanabilmektedir. Çevirmenler zor koşullar altında zaman

baskısı ve düşük ücret kaygısıyla çalışmak zorunda bırakılabilmektedirler. Çevirmenlik mesleğine ilişkin bir tanımın olmayışı ya da bu mesleğin resmi bir statüsünün olmaması bu alanda özellikle akademik çeviri eğitimi almış çevirmenler için bir sorun teşkil etmektedir. Bu tutum her iki alanının birbirine karşı duyarsızlaşmasına da neden olabilmektedir. Çeviri piyasasının akademik çeviri eğitimi almış çevirmenlere değil, ilgili dili bilen çevirmenlere yönelmesi akademik çeviri eğitimi veren bölümlerin çeviri piyasası gerçekliğinden uzaklaşmalarına, müfredatlarında çeviri piyasası beklentisine yer vermemelerine neden olabilmektedir (Volz, 2014: 65).

Çeviri sosyolojisi bağlamında ikincil bir habitus kazandırılmasına yönelik bir değerlendirme yapılacak olunursa; akademik çeviri eğitimi veren bölümlerin, öğrencilerin ikincil habituslarını çeviri piyasası gerçekliği ve alanın beklentileri doğrultusunda şekillendirmesi gerekmektedir. Bu bağlamda son sınıftaki müfredata öğrencilerin çeviri piyasasında staj yapabilecekleri, ortamın sorun ve gerçeklikleriyle yüzleşebilecekleri dersler eklenebilir.

KAYNAKÇA

- Bogenç, Demirel, E. (2013). Çeviri Sosyolojisinin İnşası Bourdieu Çözümleri. İstanbul: Cinius.
- (2016). 'Çevirinin Bourdieu Sosyolojisiyle Yapılanan Yüzü, Çeviri Sosyolojisi' Cogito 76,402-416.
- Bourdieu, P. (1971). Intellectual field and creative project. In Knowledge and Control: New Directions for the Sociology of Education, ed. M. F.D. Young, 161- 88. Londra: Collicr-Macmillan.
- (1974).Zur Soziologie der symbolischen Formen. Vol.107. Suhrkamp.
- (1990). The Logic of Practice. Stanford: Stanford University Press.
- (1997a). 'Die verborgenen Mechanismen der Macht. M. Steinbrücke (drl.). Hamburg: VSA.
- (1997b). Televizyon Üzerine, Çev. Turhan Ilgaz, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- (2006). Karşı Ateşler, Çev. Halime Yücel. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- (2006a). Sanatın Kuralları: Yazınsal Alanın Oluşumu ve Yapısı, Çev. N. Kamil Sevil, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- (2006b). Pratik Nedenler: Eylem Kuramı Üzerine. Çev. Hülya Uğur Tanrıöver. İstanbul: Hil Yayınları.
- Bourdieu, P. ve Wacquant, Loic J.D. (2007) Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar, Çev. Nazlı Ökten, İstanbul: İletişim Yayınları
- Chesterman, A. (2006). 'Questions in the sociology of translation' [Çeviri sosyolojisine ilişkin sorular]. J.F. Duarte, A.A. Rosa, T. Seruya(Ed.) Translation Studies at the Interface of Disciplines (9-27). Amsterdam: Benjamins.
- (2007). 'Bridge concepts in Translation Sociology' (Ed. M. Wolf, A. Fukari) içinde Constructing a sociology of Translation, 93-108. Amsterdam: John Benjamins.
- (2009). 'The name and nature of translator studies', içinde Journal of Language and Communacation Studies 42, 13-22
- Chomsky, N. (1965) Aspects of the Theory of Syntax, Cambridge, Massachusetts: MIT Press
- Eruz, Esen, S. (2003). Çeviriden Çeviribilime. İstanbul: Multilingual.
- Hansen, G. (1997). Success in Translation. Perspectives: Studies in Translatology, 5(2), 201- 210
- (2008) "The Speck in Your Brother's Eye- the Beam in Your Own: Quality Management in Translation and Revision", in Gile, D., Hansen, G., Chesterman,

- A. and Gerzymisch-Arbogast, H. (eds.) Efforts and Models in Interpreting and Translation Research: a tribute to Daniel Gile, Amsterdam/Philadelphia: Benjamins, pp. 255-280.
- Harris, B. (1977) "The Importance of Natural Translation", in Working Papers on Bilingualism 12, 96-114.
- Lasnier, F. (2000). Reussir la formation par competences. Montreal: Guerin
- (2001)Un modèle intégré pour l'apprentissage d'une compétence Dossier vol 15 no: 1 Pédagogie collégiale Octobre 2001 28-33
- Neubert, A. (2000) "Competence in Language, in Languages, and in Translation", in Schäffner, Ch., Adab, B. (eds.) Developing Translation Competence, Amsterdam/Philadelphia: Benjamins, pp. 3-18
- PACTE (2000). Acquiring translation competence: Hypotheses and methodological problems in a research project. In A. Beeby, D. Ensinger & M. Presas (eds.), Investigating translation, 99-106, Amsterdam: John Benjamins.
- PACTE (2003). Building a translation competence model. In F. Alves (ed.), Triangulating translation: Perspectives in process oriented research, 43-66 Amsterdam: John Benjamins.
- Pietrzak, P. (2015). 'Translation competence', in, Pietrzak, P, Deckert, M. (eds.) Constructing Translation Competence, Bern/Switzerland: Peter Lang, 317-338.
- Sherwood, B., Harris, B. (1978) "Translating as an Innate Skill," in Gerver, D., Sinaiko, H.W. (eds.) Language, Interpretation and Communication, New York/London: Plenum, pp. 155-170.
- Tosun, M. (2012). *Öğrenci Ve Akademisyen Profili Açısından Çeviri Eğitiminin Somut Sorunlarına Eleştirel Bir Bakış*, Avrupa Birliği Bakanlığı Çeviri Platformu, İstanbul, ss.84-90. Erişim: 27.12.2013, http://www.abgs.gov.tr/files/ceb/Çeviri_Platformu_Resimleri/platform_bildirileri.pdf
- Volz, M (2014). Çeviri Eğitiminde Uzmanlaşma Gereksinimi: Türkiye Uygulamasındaki Yetersizlikler Ve Çözüm Önerileri. Marmara Türkiye-Almanya Araştırmaları Dergisi 3(1-2), 51-72.
- Wilss, W. (1976) "Perspectives and Limitations of a Didactic Framework for the Teaching of Translation", in Brislin, R.W. (ed.) Translation. Applications and Research, New York: Gardner Press, 117-137.
- (1992). Übersetzungsfertigkeit. Annäherungen an einen komplexen übersetzungspraktischen Begriff. Tübingen: Günter Narr Verlag.
- (1996). Knowledge and skills in translator behaviour. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Yazıcı, D. (2012). Çeviribilim Eğitiminde Üniversite – Çeviri İşletmeleri Bağlantısı. Avrupa Birliği Bakanlığı Çeviri Platformu, İstanbul, ss.91-92. Erişim:27.12.2013 http://www.abgs.gov.tr/files/ceb/Çeviri_Platformu_Resimleri/platform_bildirileri.pdf.